

SANTI COBOS

Nola atera bizirik espetxeko infernutik

Santi Cobos Fernándezek 51 urte ditu. Horietarik 26 zigortuta eman ditu giltzapean, zazpi daramatza baldintzapean "aske", eta 2029 arte ez du behin betiko askatasunik berreskuratuko. FIES galerietan urteak eman zituen, "espetxe barneko espetxea", bere hitzetan. Cobosen bizitza hotzikara eragiten duen kartzela sistema demokratikoaren kronika da. Baina bada borroka kolektibo baten historia ere. Eta garaipen pertsonal baten lekukotasuna: bizitza osoa barrote artean emanagatik aske izateko gaitasuna galdu ez duen pertsona da Cobos.

 ZIGOR OLEAGA DOS POR DOS

Leenen jaio zen Santi Cobos, ingurune behartsuan. Bera jaio aurretik gurasoak gurdiarekin ibiltzen ziren azokaz azoka: "Jendeak baztertu egiten zituen eta Guardia Zibilak jazarri, mezatara joaten ez zirelako edo bizileku finkorik ez zutelako". Jaio zenerako autotxokeen negozioa zuen familia. Udaran dirua egiten zuten herriz herri, eta negua Leon hirian ematen zuten.

Giltzapeko lehen esperientzia hamahiru urterekin izan zuen. Erreformatorioan bi urte eman zituen: "Ihes egiten nuen ahal bestetan. Adingabeentzako epaitegiaren eskuetan nengoen, eta hezitzaileek gutaz abusatzeko eskuak libre zituzten". Kalekumea izaki, erreformatoretatik irteetan gurasoengandik aparte hasi zen bizitzen, bere kasa. 80ko hamarkada zen: "Bizimodua bilatzen nuen, beste askok bezala. Behar handia zegoen garai har-

tan". Hamasei urterekin espetxeratu zuten lehenbizikoz hamabost egunez, eta ondoren urtebete eman zuen preso, lapurreta txikiengatik beti ere. 1989an, hogeitau urterekin, sei urteko kondena betetzen hasi zen Leongo espetxean, "familia barneko liskar baten ondorioz".

ERREBELDIA ETA ASKATASUN SENA

Bidegabekerien aurrean matxinatzen den horietakoa zen Cobos, jarrera politizatu kontziente baten ondorioz baino, sen hutsez. Izan espetxearen "abuse etengabeen" aurka, izan "patio kontuengatik": "Gaztetxo heldu berri bati zapatila lapurtu behar zizkiotela ikusi eta... nik ez nuen balio horrelakoak ezer egin gabe pasatzen uzteko". Askatasun sena ez zuen txikiagoa: "Murruek ito egiten ninduten, hasieratik pentsatu nuen ihesean". Sei urterako sartu zen espetxean

Cobos, baina barruan ia beste 70 urteko zigorrak pilatu zituen.

90eko hamarkadaren hasieran oinarritzko eskubideen inguruko borroka, mutinak eta ihesaldiak ohikoagoak ziren espetxeetan. Testuingurua ez zen batere adeitsua, borroka ere ez: "Mundu oso bortitza zen, odoltsua. Aldarrikapen bat egiteko hamabost lagunek batera besoetan ebakiak egiten genituen, edo misilak [puntadun objektuak] sabelean sartu". Azken hori egin zuen behin Cobosek, ospitalera atera eta handik eskapada egitea helburu: "Lortu nuen korrika ihes egitea, baina isuritako odolaren ondorioz hain nengoen ahul konortea galdu nuela ospitaletik irten orduko".

Ihes egiten dozena bat alditan saiatu dela dio Cobosek, inongo harrokeriarik gabe. "Gehitu horiei prestaketen erdian etendako saiakerak". Valladolid eta Za-

SALAMANCAKO TOPAS ESPETXEA. Preso sozial eta politikoak modulu arteko pilota partida jokatu ostean (2007ko iraila). Ezkerretik eskuinera: Victor Peco, Asier Otxoa, Jon Crespo, J.R. Mtz. de Lafuente (Txoritxu) eta Santi Cobos.

morako espetxeetako mutinetan parte hartu zuen. Bietan funtzionarioak bahitu zituzten presoek. Mutinak ihes saiakerak ziren gehienetan, helburua ez zutenean lortzen bihurtzen ziren mutin. Zenbat eta saiakera gehiago egin orduan eta zailagoa zen ihes egitea. “Hasieran ihesaldi garbiak egiten saiatzen nintzen, murrua saltatu eta kito. Giltzarrapo gehiago jarri ahala, gehiago arriskatu beharra nuen, desesperazio handiagoz”. Testuinguru horretan kokatzen du Cobosek 1995ean gertatutakoa. Epaila bati mehatxuzko gutunak idatzi zizkioten berak eta Juan Redondo presoak, epailuak izateko epaitegira atera zitzaizten gero handik ihes egiteko. Lortu zuten epaitegira heltzea, baina ez ihes egitea: polizia bat hil zuten presoek, Cobosek tiroa jaso zuen buruan eta Redondok birika bat galdu zuen beste tiro baten ondorioz. Ordurako, hiru urte zeramatzan Cobosek infernu hartan bizitzen.

FIES: INFERNU INSTITUZIONALIZATUA

Jarraipen Bereziko Barne Fitxategiak [FIES] 1991n sortu zituen Espainiako Gobernuak, Felipe Gonzalez buru zela. Bost FIES mota zeuden, egotzitako delitu motaren arabera. Cobos Zamorako mutinaren ondoren sartu zuten FIES 1ean: “Minbizitatzat gintuzten 50-60 preso sozial aukeratu zituzten: ihesean saiatutako pertsonak, matxinoak, mutinen sustatzaileak, idatziz salaketa asko egiten zituztenak, nolabaiteko lidergo gaitasuna zutenak...”.

Espetxe barneko espetxe bezala definitu izan da askotan FIES erregimena. Zenbait espetxe hautatutan ziega gutxi batzuetako aparteko galeriak eraiki zituzten, espetxe araudiak berak ere onartzen ez zituen bizi-baldintzak ezarri: “Ziega indibidualak, ate bikoitzarekin eta dena mekanizatua –orduan berritasuna zen-. Jantzi bakarra langile buzoa, inongo objektu pertsonalik ez, zigarroen tamainako zuloak zituen txapa bat leihotzat. Erabateko isolamendua eta ordubeteko patioa, ateratzen bazintuzten. Patiora bakarrik irteten ginen, eskuak eskuburdinekin lotuta eta funtzionarioen etengabeko mehatxupean. Bisean bisekorik ez. Posta kontrolatua, asteko gutun bakarra orri txiki bakarrean eta letra larriz idatzita, idazten zizkidaten gehienak ez zitzaizkidan heldu ere egiten”.

TORTURAK ETA SUIZIDIOAK “MAFIAREN” ESQUETAN

FIES araudia gordina bazen, errealitatea are gordinagoa. Funtzionarioen umiliazioak eta tratu txarrak gogoratzean begirada gogortzen zaio Cobosi. Eguneroko ogia ziren, bere hitzetan: “Lehen unetik ‘akabatuko zaitugu, putakumea’, geure buruak urkatzera animatzen gintuzten... Koltxoiarena: gauez etorri eta koltxoa kentzen zizuten, ordu betera berriz ere esnatu eta bueltatu, beste ordubete eta kendu, hurrengoan berriz bueltatzera etorri eta ‘ez dut koltxoi madarikatua nahi, zuentzat’ esan, eta orduan jipoia jaso. Atea irekitzen zen bakoitzean ji-

poiaren beldur, bostetik hirutan edo lantun horrela baitzen. Psikosia zen gauzen egoera naturala”.

“Suizidioa Elixir erakargarria zen ihesbide bezala, guztiek izan genuen buruan uneren batean edo bestean”, aitortzen du Cobosek. Zenbait presoekin zuten bere buruaz beste. Kasuren batean, suizidioaren eta hilketaren arteko muga lanbrotu egiten da: “Moi [Moisés Caamániz] kartzeleroek atea ireki ziotenean urkatu egin zen haien aurrean. Eta jende horrek zer egin zuen? Korrika irten ziren, beren hitzetan izara mozteko laban baten bila, eta 15 minutura bueltatu ziren. Noski, Moi hilda zegoen ordurako”. Ernesto Barrot lagun mina zuen Cobosek: “Leihoko barroteetatik urkatu zen maindireak erabilia, Valladoliden. Eskegirik zegoen baina maindireekin ezin zen ikusi hankak airean zituela. Funtzionarioak bizpahiru erratz makil lotu eta atearen bestaldetik gorputza bultzatzen aritu ziren. Izan ere, bazekiten zer egiten ziguten, eta aldi berean beldur handia ziguten horregatik. Azkenerako ezkutu eta borrekin sartu ziren eroen pare oihuka. Tarte bat eman zuten gorpua jipoitzen, harik eta hilik zegoela oharatu ziren arte”. Suizidio horien bitartean ondoko ziegetako batean zegoen bera, metro batzuetara, gertatzen ari zena entzuten eta irudikatzen. Isiltasuna egiten da une batez. “Nik garai hura bahiketa bezala definitzen dut. Ez zinen preso bat sentitzen, mafia batek bahitua baizik”, borobiltzen du Cobosek.

FIESetan zeuden beste preso batzuek burua galdu zuten. Batzuek nahita, dio Cobosek: “Infernuari ihes egiteko beste modu bat da”. Cobos salbuespena da: bizirik irten zen eta kalean bizitza berria eraikitzeko gai izan zen.

GORROTOA HELDULEKU

Horri guztiari aurre nola egin dakioken galdetu dio Cobosi. Ez darabil zurikeriarik: “Animalia bihurtu behar zinen bizirauteko, zure gizatasunari uko egin. Gorrotoa pultsio huts bilakatu zitzaizdan. Gorrotoa funtzionarioei, espetxeari, zuzendaritzari, arduratu ere egiten ez zen zaintza epaileari, kriminalizatzen gintuzten komunikabideei, jendarte osoari. Ez ziren egunak izan, urteak baizik. Gertatzen ari den bitartean, ez zara kontziente. Errespetua galtzen diozu guztiari dena lapurtu dizutelako, zure freskotasuna, zure gizatasuna”. Hamazazpi urte eman zituen Cobosek FIESean sailkatuta, ez denak hain baldintza gordi-

Salamancako Topas espetxeko pilotalekuan, 2003an.

netan. Aldi berean sentimendu eta printzipio jakin batzuk mantendu zituen: "Espetxean borroka garrantzitsuena horiek ez galtzea da, beraiek nahi duten hori ez bilakatzea, espetxe produktu bat ez bihurtzea".

Erabateko despersonalizazioa helburu, ispilurik ere ez zuten FIES galerietako presoek. Cobosek gogoan iltzatua du bizpahiru urteren ondoren bere burua berriz ere ispilu aurrean ikusi zuen aldia: "Ni neu ez nintzen pertsona bat ikusi nuen. Hautzaroko irudiak ekarri zizkidan, familiarenak... Negarrez hasi nintzen, ume bat bezala. Oso une tristea izan zen". Oso antzeko pasadizoa utzi zuen idatzita Patxi Zamoro FIES preso historikoak A ambos lados del muro liburuko gogoangarrian.

INFERNUTIK PURGATORIORA, BORROKATUZ

Urte batzuk igarota hasi ziren FIES galerietako baldintzak hobera egiten. Oso pixkanaka, eta borrokaren ondorioz. Lehen urteetan, borroka espetxe barruko eta ia individuala izan zela dio Cobosek. Batetik, presoak bakartuta zeudelako. Bestetik, PSOE gobernuan egonik horrelakorik sinestea ezinezkoa egiten zitzaielako askori: "Salatzen genuenarekiko ukazio handia zegoen". Denborarekin, ordea, borroka murreratutik kanpora irten zen: "Elkarte batzuek salaketa eta mobilizazio kanpainak hasi zituzten, ate-

Arabako Langraitz espetxean, 2010. urte inguruan, berak egindako eskulana eskutan duela.

SANTI COBOS EN FAMILIAK UTZIAK

ra zen presoren bat gertatzen ari zena kontaktzen hasi zen, euskal preso politikoek salaketa idazkiekin lagundu zituzten... azkenean, baldintza batzuk leuntzen joan behar izan zuten".

Funtzionarioen sindikatuek leuntze horren aurka egin zuten hasieran. Ondoren hurbiltze prozesu bat hasi zuten zenbait espetxezainek, presoetako batzuekin pertsonalki hitz eginez. "Zer aldarre genuen ikusi nahi zuten, ia burutik nola geunden... Min handia egin ziguten, gorroto asko genuen eta bazekiten desaktibatzea zaila zela". Espetxezain gorrotatuenetako batzuk ordezkatu zituzten, eta preso batzuk FIES galerietatik lehen graduko modulu arruntetara ateratu zituzten. "Urte batzuk horrela eman ostean, gutako batzuei planteatu zituzten espetxe erregimen arrunterako trantsizioa egiteko aukera".

Bigarren gradura pasa zen Cobos 2007an. Sei urterako sartu zen gazteak ia 20 urte zera-matzan preso ordurako, baina espetxealdian gehitutako kondeneekin ia 70 urteko zigorra zuen gainean. "Bizi guztiko kartzela zigor ezkutua nuen". Eta bera ez zegoen hori onartzeko prest. Egoera nolabait bideratzen ez bazioten, gose grebak eta bestelako protestak abiatuko zituela jakinarazi zion espetxeari. Garai berean, abokatuak esan zioten egoera aldatzeko aukerak bazirela. Botere judizialeko eta espetxe sistemaren zuzendaritzetako

pertsona batzuek ez zutela begi onez ikusten haiekin egiten ari zena, eta Cobosek egoki erantzuten bazuen urratsak eman zitezkeela, oso-oso pixkanaka. Espetxeko hezitzaileak ere animatu eta asko lagundu zion. "Finean, burua jan zidaten eta murruez ahazten joan nintzen", dio barre artean.

FUNTZIONARIOEN HERRA ASEEZINA

Irteteko lehen baimena lortu zuen Cobosek azkenik, Salamancako Topas espetxean. 2008. urtea zen. Eguneko baimena, lotara espetxera bueltatu beharrekin. "Arraroa izan zen: Salamancako Plaza Nagusian nengoen

hezitzailearekin eta moja batekin, korrikaldi bat egitea nahikoa nuen... Denetatik pasa zitzaidan burutik", gogoratzen du irribarre bihurritz. Tentazioari eutsi zion, ez zuela ihes egingo hitza jende askori emana ziolako eta batzuek bera laguntzeko arriskuak hartu zituztelako. "Inflexio puntua izan zen".

Funtzionario batzuk ez zeuden prest Cobosi aukera ñimiñoena ere emateko, ordea. Salamanca eta inguruko herriak bere irteerarekin "arriskuan" egon zirela salatu zuten prentsan. Alarma piztu zen, eta afera gobernadore zibilarengana eta espetxeko zuzendariarengana heldu zen. "Zuzendaria etorri zitzaidan beste pertsona batzuekin. 'Hara, Santi,

“
Atea irekitzen zen
bakokitzen jipoiaren
beldur, bostetik hirutan
edo lautan horrela baitzen.
Psikosia zen gauzen
egoera naturala”

Santi Cobos

saiatu gara, baina ez dut arrisku gehiagorik hartuko' esan zidan". Geldialdia izan zuen prozesuak.

Urtebetera, Cobosen egoera are gehiago larriagotu zen. Preso bat hil zuten espetxeko patioan, eta beste preso batek Cobos salatu zuen. Bere aurkako prozedura judiziala abian zela, Cobosen abokatuak salatariak kontraesantant harrapatu zuen galdeketa batean, eta orduan aitortu zuen salatariak funtzionarioek agindu ziotela Cobos egiteko erantzule. "Horren ostean Langraitz espetxera lekualdatzea eskatu nuen, Topasen zer eginik ez nuela ikusirik".

Onartu zioten aldaketa, eta Gasteizko elkarte zenbaiten laguntzarekin irteerak lortu zituen berriz ere. Hilabete batzuk igarota, ordea, Leonera lekualdatuko zutela jakinarazi zioten, eta horrek prozesua etetea ekarriko luke. Lana lortu zuen orduan Gasteizko liburu denda batean, lekualdaketa geldituz. Ez Langraitzeko funtzionario batzuen azken saiakera gabe: "Liburu dendako ardura-dunarekin hitz egin zuten beldurra sartzeko, ea ba ote zekien nor kontratatu zuen, zeinen arriskutsua nintzen...". Ez zuten emakumea kikiltzea lortu.

"DESARMATU" KALEAN BIZITZEKO

2012an baldintzapeko askatasuna lortu zuen Cobosek azkenik. Irteteak beldurra eman zion galdetu diogu: "Noski baietz". Espetxea kode propioak dituen mundua da eta presoek horretara moldatzen dute izaera. Irtetean dena kolokan jartzen da. "Kartzelak zure okerrenera ateratzen du odolez eta gorrotoz. Armatuta ateratzen zara kalera, barruan bizirauteko eta defenditzeko garatu dituzun armekin. Armategi bat, kalean balio ez duena baina ariman sartuta daukazuna. Kontua da ia behin kalean desarmatzeko gai zaren".

Kostata eta pixkanaka desarmatu zen Santi Cobos. Zenbait pertsonaren laguntza eta aitortza jaso zuen, kalean sufritzen zuen jende gehiago ere bazela ikusi zuen, bere familiaren eta preso senideen minekin enpatizatu zuen... "Horrek guztiak lagundu zidan. Baina salbuespena da". Barre artean, Euskal Herrian dagoen poliziarenganako gorrotoa eta preso egon direnekiko estigmatizazio txikiagoa ere eskertu zituela dio. "Guardia Zibilarekiko edo tratatu txarreko ikuspegi bera duen jendearekin topo egitea, begiradaz 'ez duzu azaldu beharrik sinesten zaitut' adieraztea... chapeau".

DAMOCLESEN EZPATA LEPOAN... BAINA LIBRE

Baldintzapeko askatasunean zazpi urte daramatza Cobosek, eta beste hamar ditu aurretik. Asko bidaiatu du Espainiako Estatuan zehar lotarako prestatua duen furgonetan. Leonera maiz hurbiltzen da, familiarenera, baina sozialki bere erreferentziatzeko tokia Gasteiz dela dio: "Jendea ezagutzen dudan tokia da, maitasuna diot Gasteizi". Libre sentitzen den galdetzean, baldintzapeko askatasunean edozein tontakeriak arazoa ekar diezazukela nabarmendu du. "Damoklesen ezpata hor dago beti, batzuetan preso sentitzen naiz". Zaballan urteko bosgarren preso agertu da hilik, eta horrelakoak entzutean gorputz erdia espetxean duela iruditzen zaio.

Hala eta guztiz ere, poza antzematen zaio. "Atzera begiratu eta irribarrea ateratzen zait. Nire burua espazio irekietan ikustea, desioak gauzatu ahal izatea: egingo dut edo ez baina jakitea nahi izanez gero ate hori zeharkatu edo garagardo bat har dezakedala, hori da askatasuna. Baldintzapen guztien gaitetik, libre sentitzen naiz".

Gipuzkoako
Bertsolari Txapelketa
2019

Abenduak
1 17:00
Tolosa. Usabal kiroldegia

Oihana Iguaran Barandiaran
Jon Maia Soria
Jokin Uranga Isuskiza
Iban Urdangarin Lardizabal
Beñat Lizaso Alberdi
Haritz Mujika Lasa

Aurkezlea: Saroi Jauregi Aiestaran

Finalaurrekoak

www.bertsozale.eus

Laguntzailea

Preso sozial eta politikoen arteko mundu txikia

Ezkerretik eskuinera: Asier Otxoa, Santi Cobos eta Gorka Lazkano.

Asier Otxoa de Retana Simonek eta Gorka Lazkano Muruak sei eta bost urte egin dituzte preso hurrenez hurren. Otxoak Jarrai-Haika-Segi sumarioan auzipetuta, Lazkano ETArri laguntza eman izana leporatuta. Salamancako Topas espetxean ezagutu zuten elkar 2000ko hamarkadaren bigarren erdialdean. Urte batzuez, haiek eta beste preso batzuek elkarbizitza talde estua sortu zuten, espetxeari gozamenerako eta kidetasunerako espazio bat irabaziz.

Jendarteak aurre egin nahi ez dizkien gauza horik azpian ezkutatzeko dituen alfonbra” da espetxea Lazkano-ren ustez, eta “pertsonak xehatzeko makina”. “Kartzelak preso infantilizatzen du, autokudeaketa pertsonalerako gaitasuna lapurtuz. Gero bat-batean kaleratu egiten zaitu, “konpon zaitez zu zeu esanez, eta ezin duzu”, dio Otxoak. “Eta izaki apatikoak sortzen ditu, dena duzulako egina edo inposatua”, osatzen du Cobosek. Hirurek ondo ezagutzen dute espetxea.

Salamancako Topas espetxean egin zenuten topo. Nola joan zineten harremana estutzen?

A. Otxoa: Hirugarren moduluan egin genuen topo, Gorkaz gain Urko eta Oti ‘kideak’ zeuden. Santi ia kide modura aurkeztu zidaten. Ez da normala espetxean hain konfiantzazko pertsonak aurkitzea preso politikoen kolektibotik kanpo.

S. Cobos: Aurretik preso politiko askorekin harremana izana nintzen. Euskara apur bat ikasi nuen eta praktikan jartzen saiatzen nintzen. Gero hobeto edo okerrago konpon zaitezke, kalean bezala, eta gure kasuan kupidoren gezi-kolpea izan

zen [barre orokortuak]. Asier heldu zenerako ‘txiringittoa’ martxan genuen jada.

Zer zen ‘txiringittoa’ hura?

S. Cobos: Koadrila bat ginen, harremanetara eta elkarbizitza dedikatuak. Gibel asmorik gabeko adiskidetasuna sortu genuen, espetxean ez da batere erraza, behar handia baitago. Espetxealdiaren une lasai batean izan zen, isolamendurik gabe, jipoirik gabe...

A. Otxoa: Hiru bat urtetan zazpi-zortzi izan ginen, hiruzpalau sozial eta hiruzpalau politiko, sartu eta irteten zen jendearekin. Hori zen borroka, gozamenerako espazio bat sortzea etsaitasunezko giro haren erdian. Areto bat genuen, gure espazioa zen nolabait. Orduko bizipenak partekatu eta gero, berdin dio urteak ematea elkar ikusi gabe. Lotura berezia dago.

G. Lazkano: Gure mundu txikia sortu genuen. Espetxeak ez dizu ezer emango, bizi-rauteko zure bizitza eraiki behar duzu ahal duzun moduan, eta bide horretan lagunduko zaituen hurbileko jendea aurkitzea altxorra da. Aparte Santi ezagutzeak ni aberastu egin nau, espetxe barruko beste borroka bat ezagutu dut.

GABONETAKO DOAKO JARDUERAK

Abenduak 6etik
TAILERRAK

Kids Zone haurtzaindegia.

Abenduak 28
FORTNITE TXAPELKETA

Hype Station® gunea.

Abenduak 20, 21, 23, 24
OLENTZEROREN BISITA

Abenduaren 5etik
LERA-PISTA

Abenduaren 12tik
ERAKUSKETA

#UrbilKonpromisoa.

Instagram-ean: @urbil_cc
ZOKKETA

Zinemara urte batez doan.

ETA GAINERA...

Gabon hauetan, gure Urbilbox aisialdi planez goza ezazu deskontuarekin, zuretzako edo oparitzeko.

DESKONTUAREKIN PLANAK

UrbilBox

SaltoPlan OcioPlan

SaltoPlan^{TXIKI} OcioPlan^{TXIKI}

SuperPlan

Informazio guztia: urbil.es

Funtzionarioek zuen arteko harremana txarto hartu zuten?

S. Cobos: Ihesaldiak egin dituzten presoak, mutinak antolatatu dituztenak, ETAKideak, denak elkarrekin geunden, pentsa.

A. Otxoa: Eta gainera egun guztia barrez. Nahiko ondo pasa genuen urte haietan, hala eta guztiz ere. Une gogorak ere izan genituen, baina zentzu horretan pribilegiatua sentitzen naiz. Kartzelero txakurrenei batez ere, haserre handia sortzen zien.

Pepe Villegas COPELeko preso historikoak kontatzen zuen funtzionarioek mehatxu egin ziotela: "Euskaldunekin erlazionatzen jarraituz gero ordainduko duzu". Eta ordaindu zuela zioen. Santi, zu kaltetu egin zaituzte harreman mota hauengatik?

S. Cobos: Nire kasuan ezberdina zen, funtzionarioen irudiko ni euskaldunak baino influentzia are okerragoa nintzelako [barre orokortuak]. Baina euskal preso politikoen eta beste presoaren artean etsaitasuna sortzeko ahaleginak askotan ikusi ditut. Gogoan dut, esaterako, Villabonako espetxean [Asturies] 11Mko atentatuen eguna. Funtzionarioek preso sozialei burua jan eta ia antolatatu ere egin zituzten euskaldunen aurka oldar zitezten. 'Pintxorik' ez erabiltzeko esan zieten soilik, bestela kontrola galtzeko arriskua baitago.

A. Otxoa: Sozialak moduluz aldatu izan dituzte gurekin harremana izateagatik, horrelakoak askotan.

Adiskidetasuna mantendu duzue espetxetik kanpo ere.

A. Otxoa: Gorkak ezin gintuen bisitatu

espetxetik irten eta gero. Ni bi urte eta erdiren ondoren irten nintzen eta Santik Topasen jarraitu zuen.

S. Cobos: Garai hartan gutun bidez mantendu genuen harremana, eta senideen bitartez mezuak helaraziz, elkarrengatik galdetuz-eta. Gero Langraitzerako lekuaketa izan zen. Irteteko izan nuen lehen baimenaren egunean bila etorri zitzaizkidan espetxera nire lagun batekin batera. Hirugarren gradutik aurrera maiztasunez ikusi dugu elkar. Orientabide gisa balio izan zidaten irtetean. Gorkak esan zidan: "Hemen nire etxea, nahi duzunerako". Asierrek berdin.

Topasen eraiki zenutena ez da oso ohikoa. Nolakoak izaten dira preso "sozial" eta "politikoen" arteko harremanak?

A. Otxoa: Oso zaila da Santi eta Topaseko beste batzuk bezain sendo dauden presoak aurkitzea espetxean, eta horrek harremana erabat baldintzatzen du.

G. Lazkano: Egoera familiar eta pertsonal izugarriak daude. Gainera, espetxe barruan oso 'gizon' izan behar duzu, gogortasuna antzeztu, ez dira ahultasunak kontatzen. Ni entzutekoa naiz, eta asko etortzen zitzaizkidan kontatzera, barrenak hustutzeko eta entzunak izateko beharra zuten. Benetako dramak.

S. Cobos: Badago oinarri bat: azken batean kaka berean zaudela, espetxean. Horrek egiten du maila batean behintzat batzea. Nik oro har euskal presoak sozialekin ondo portatzen ikusi ditut, izan zigarro bat emateko izan idatzi batekin laguntzeko. Eta sozialen aldetik errespetua, gertutasun politikoetatik harago. ●